SUMMARY

Vitalina Kyzylova. Fairytale as an element of main text in Borys Kharchuk's story „Gorokhove chudo"

In terms of the Borys Kharchuk's novel „Gorokhove chudo" the author makes an attempt to distinguish the peculiarity of a fairy tale functioning as an integrated text. It is also emphasized that fairy tales help to reveal the main comprising part of the novel and italicize its conceptual stress due to their capacity to represent such features as a compositionally accomplished fable stories with specific solid and acting forms, original characters, etc.

***Key words*:** genre, integral genre, fairy tale, novel, plot, composition.

УДК 821.161.2 (092 І. Франко)

Сергій ЦІКАВИЙ
асистент,
Донецький національний університет

ПАРОДІЙНИЙ ВИМІР РЕЦЕПЦІЇ НАРОДНОЇ ДУМИ У ТВОРЧОСТІ І. ФРАНКА

Стаття розкриває питання авторських інтерпретації жанру народної думи в сатиричних творах І. Франка. Аналіз світообразу та стилю „Думи про Маледикта Плосколоба", „Славної бесіди Наума Безумовича о потребі всерутенського трінгельду" та „Думи про Наума Безумовича" свідчить про діалог поета з пародійними зразками народного ліро-епосу. Помічено, що сатиричне спрямування творів долає генологічні межі думи й виводить згадані твори за межі стилізаційних тенденцій.

Ключові слова: дума, І. Франко, пародія, сатира, світообраз, стиль.

Питання про кореляцію пародії та стилізації є досить складним і неодновимірним, однак під час аналізу рецепції літературою жанру народної думи слід враховувати, що цей

фольклорний жанр має специфічний підрозділ пародійних текстів, у яких суттєво деформуються принципи зв'язку світообразу та стилю; власне, комічний ефект досягається саме тим, що „архаїчна фразеологія <…> стала матеріалом для гумористичної пісні" (П. Житецький); „застосування високого стилю до різко зниженого буденного змісту" (М. Плісецький) [10, 166-167]. На бурлескному характері думової пародії наголошує і С. Мишанич [9, 195].

Таким чином, пародійна рецепція народної думи в літературі має вагоме підкріплення у логіці розвитку самого жанру. Відповідно, постає ***актуальна*** потреба розглянути твори І. Франка, визначені ним як думи, у контексті стилізаційного дискурсу. ***Метою*** розвідки є специфічні Франкові принципи зв'язку світообразу та стилю у літературній інтерпретації фольклорної пародії.

Як результат соціологічних літературознавчих стратегій радянської доби в літературознавчій традиції утвердилася тематична та ідеологічна домінанти рецепції Франкової сатиричної поезії [17]. Парадоксальним видається той факт, що подібне ігнорування поетики соціально-критичних творів властиве й модерністській рецепції творчості митця, що передбачала встановлення демаркації між Франком-естетом та Франком-громадянином: *„для служення мистецтва громадянству Франко готовий убити свій внутрішній світ"* (М. Євшан). Водночас дослідники 20-х років XX ст. поставили питання про необхідність комплексного охоплення поетичної спадщини І. Франка (М. Зеров, який, у тому числі, відзначав емоційність ліричної публіцистики поета [6, 464]). Ол. Дорошкевич, зокрема, підкреслив, що поет *„виявив у своїх сатиричних творах талант публіциста, який вміло злободенний зміст вкладав у вишукану літературну форму"* [5, 173]. Підсумовуючи доробок І. Франка – сатирика, Г. Марчук стверджує, що він *„збагатив українську літературу*

сатиричними жанрами, стильовими прийомами гумору, сатиричної гіперболи, фантастики і гротеску, наративною формою містифікації, засобами типотворення" [8].

Поет мав тонке відчуття сутності сатиричного слова, що виявив, зокрема, у відгуку на поему О.Маковея "Ревун" (1897): *„Сатира – се поетичне зображення звихненої рівноваги в житті людському і з природи своєї може бути двояка: ретроспективна або ретроградна. Ретроспективна сатира малює хиби життя, спричинені перестарілими традиціями або привичками, і змагає до їх усунення, натомість ретроградна виступає проти нових явищ у життю, породжених новими обставинами, і виказує їх шкідливість. Як перший так і другий рід сатири вимагає дуже докладного знання життя і великого засобу творчої фантазії"* [Цит. за: 8]. У критичній рецепції письменника властивим є послідовне розмежування власне сатиричного та пасквільного напрямків комічного осміяння. Зокрема, до останнього він відносить обвинувачувально-викривальну поезію, спрямовану проти конкретних людей, що не має суспільно-корисного значення. Подібна демаркаційна стратегія помітна у рецензії на збірку І. Верхратського „Стрижок": *„Той послідній кусник, визнаєм одверто, се уже не сатира. Тут автор виступає не яко безсторонній спостерігатель, не яко брат, котрий через острий жарт хоче научити, направити брата, но яко ворог, пускаючий волю своєму гнівові в стихах, яко пасквілянт"* [16, 22].

І. Франко як дослідник думового ліро-епосу посідає особливе місце в історії фольклористики. Його рецензія на перекладний збірник М. Старицького „Сербські народні думи і пісні" підсумувала основні здобутки фольклористики XIX ст. у сфері думознавства [15]; у розвідці „Дума про бурю на Чорному морі" дослідник робить спробу накладання компаративістської інтерпретаційної сітки на аналіз сюжетного генезису думи [14]. Низка цінних зауважень щодо різних аспектів думознавства

міститься в фундаментальній праці „Студії над українськими народними піснями”.

І. Франко послідовно відмежовує думу від інших жанрів українського та – ширше – слов’янського фольклору на підставі нерівноскладової будови та мінливості настрою: „…Малоруська козацька дума відзначується великою свободою ритму, складу й стиха… сам тон нашої думи часто міняється, – нагло переходить із тужного, сумного в жартівливий, а то й їдко насмішливий…” [15, 21]. Дослідник шукає пояснень в етно- та соціопсихологічних особливостях середовища постання жанру – козацтва. На думку І. Франка, „дума задержувала характеристичні признаки їх самих (козаків – С.Ц.)” [Там само]; відповідно до своєї „розгульної” вдачі, козаки створили епос із недбалою зовнішньою формою та змінним пафосом. І. Франко-вчений підійшов до розуміння іманентних законів розвитку жанру шляхом розвитку варіантної структури твору, визнав важливість діалогу думи із писемною літературною традицією [14, 196].

Назва „дума” зустрічається у творчості поета у традиційному для романтиків значенні „роздуму”, „медитації” (пор. цикли „Нічні думи”, „Думи пролетарія” у збірці „З вершин і низин”, вірш „Думи, діти мої”). У своїй творчій практиці поет прагнув ввести думу до кола класичних ритмічно впорядкованих епосів, і тому в 1875 році розпочав гекзаметричний переспів „Думи про Самійла Кішку” – найбільшої за обсягом у народній поезії, проте довів текст до 34 рядків і більше не повертався до нього [18, 48].

Звертанням до жанру думи позначені сатиричні твори І. Франка, присвячені викриттю ницих устремлінь галицької інтелігенції. На цю тему поет створив „Думу про Маледикта Плосколоба”, „Думу про Наума Безумовича” та незакінчену „Славну бесіду Наума Безумовича о потребі всерутенського трінгельду”. Цими творами І. Франко продовжує своєрідний цикл викриття суспільно-політичної платформи В. Площанського,

І. Наумовича та інших одіозних постатей, започатковану у циклі „Наші чесноти”, поемі „Сон князя”. Цим творам властива комічна невідповідність безглуздих „зіпсованих масок” та епічного стилю викладу із традиційним піднесеним способом висловлювання. Саме такий контраст, на думку М. Дмитренка, надає розвінчувальну силу творові [4, 291].

Як стверджує Д. Грибовська, „Дума про Маледикта Плосколоба” започаткувала в українській літературі жанр сатиричної думи [2, 71]. Н. Тихолоз розглядає цей твір як один із варіантів реалізації казкотворчості І. Франка [11]. В. Корнійчук [7], К. Трильовський [12] вважають, що „Дума про Маледикта Плосколоба” переборола малохудожню сатиричність поеми „Сон князя” і вийшла на порівняно новий виражальний рівень.

Персонажі, за якими легко впізнавані учасники галицького політичного життя, є центральними героями „Думи…”, причому попри певну збірність образу „буй-турів” та „поборників”, сутність яких І. Франко узагальнює словами *„чесні рутенці-обскуранти”*, вони виразно індивідуалізовані у мовленнєвих партіях та зображених діях.

Сюжетно-композиційна організація твору підпорядкована центральній події „Думи…” – самовикриттю „буй-турів” у мовленні та вчинках; відповідно до цього вже зав’язка несе потужний сатиричний заряд, який виявляється у невідповідності сказаного стильовій організації:

Ой як стала по цілому світу велика біда,
Як не стало мирові християнському ні сюда ні туда,
То у славному місті Безпантелику
Збиралося лицарів буй-турів без ліку [228, 228].

Звертання до високого стилю (наявні думові заплачка „ой” на початку, парафраз *„мир християнський”*, гіпербола *„без ліку”*

на позначення великої кількості[2]; наявна алюзія „Слова про Ігорів похід”, що виражається в образі „буй-турів”) деконструюється вже на лексичному рівні: безвихідь виражається просторічним „ні сюда ні туда”, назва міста „Безпантелик” стилістично не відповідає епітету „славний”. Таким чином, із самого початку твору закладається специфічна умова читацького очікування, коли відбувається змішування та зіткнення естетичних категорій на різних рівнях твору.

В експозиції очікування підкріплюється в основному завдяки зниженню та розвінчанню семантики образу „буй-турів”: дається послідовно нищівна характеристика Князю Маледикту Плосколобу (*„на прозвище Капустяний Лоб”*), Науму Безумовичу, Митру Политі та іншим. Красномовні імена особливих уточнень не вимагають, однак кожен персонаж їх підтверджує упродовж твору; слід також відзначити, що І. Франко не обмежується перекрученнями реальних прізвищ, але самою сутністю перекручень відбиває особливості героя. Зокрема, перелицьоване ім’я Венедикта Площанського не лише відбиває його обмеженість („Плосколоб”), а й містить посилання на вбогість мовлення (пор. походження оригінального імені „Венедикт” від лат. „bene” – добре і „dicere” – говорити та авторського неологізму „Маледикт” у творі від „male” – погано і „dicere” – говорити).

Основна дія твору – зображення ради „чесних обскурантів” щодо ситуації у Безпантелицькому князівстві, де з’явилися видавці „не-«Друга»” та інші вільнодумці. Розлита експозиція увиразнює характеристику таких персонажів, як Міх Ковальський, Тихович Мовчальський. Вони всі постають невідповідними високому пафосові, своєю присутністю, діями та мовленням доводять до абсурду саму ідею ради, де найвдалішим виступом стали слова: *„Господинове, кажім післати по пиво”* [228, 233]. Кульмінаційна репліка Маледикта Плосколоба виявляє

[2] Пор. у „Думі про козака Голоту”, „Думі про Самійла Кішку” тощо

справжню сутність зборів та остаточно знижує ситуацію, оскільки очільник пропонує організувати донос владі на вільнодумців: *„Не треба їх вганяти в амбіцію, / А попросту донести на них у поліцію!”* [228, 238]. Ці слова є кульмінаційними і у ситуації самовикриття персонажів, оскільки з’ясовується, що реальної влади учасники зборів не мають, а можуть лише дрібно капостити та мститися своїм опонентам руками влади реальної. Абсурдність „княжих” зборів досягає апогею, і розв’язка наступає із з’ясуванням того факту, що всі події наснилися розповідачу після прочитання „Слова” – газети тих самих обскурантів.

Світообраз „Думи про Маледикта Плосколоба” моделюється за законами сатиричного зображення, абсурдність якого частково вмотивовується в розв’язці сном розповідача. Слід зауважити, що цілковито пояснювати гіперболізацію негативних рис висміяної галицької інтелігенції тільки мотивом сновидіння не слід, адже в розв’язці сам розповідач наполягає на тому, що зображені події – реальність, яку „Слово” прикриває порожніми словами:

Передо мною любезне слово лежало.
Я читав його, і на сон мене забрало,
І все, що в шумні слова було обвите в письмі,
Я бачив правдиво у сні [13, 239].

І. Франко звертанням до подій уявної ради протиставляє думову апологію вимовленого слова порожнім та нікчемним промовам Маледикта Плосколоба та його поплічників. Аналогічна колізія внутрішньої невідповідності світообразу наявна в пародійних думах.

Локус Безпантелицького князівства руйнується згадками про владу намісника та поліцію, до якої мають намір звернутися учасники ради, і це не тільки загострює комізм, заявлений самою назвою, але й акцентує умовність часопростору „Думи…”.

На рівні співвіднесення світообразу „Думи про Маледикта Плосколоба” із моделлю світу жанру народної думи

простежується один із рівнів сатири у творі: герої фольклорного ліро-епосу є непересічними, видатними особистостями, здатними виявити найкращі риси в межовій ситуації, навіть попри етичну неоднозначність вчинків[3]; у той час як герої Франкового твору виявляють тільки мізерність інтересів (комерційна діяльність Наума Безумовича), ораторську неспроможність (*„славний бесідник”* Тихович Мовчальський), обмеженість і порожній псевдорелігійний фанатизм (Митро Полита), боягузтво і підступність (Маледикт Плосколоб) тощо. Пропонована методика боротьби із опонентами також виразно пародіює велич думових двобоїв (причому пародійність загострюється вже самим фактом, що всі виголошені методи лишилися на словах): видання требника, хресна хода, заклики до розп’яття.

Специфічна інтерпретація антиномії „свої – чужі” також позначена сатиричною спрямованістю думи: умовно оспівувані „чесні обскуранти” протистоять анонімним зухвальцям – „не-«Другам»”; таким чином, відбувається комічне обертання членів протиставлення, коли розповідач, de facto, формально підтримує одних, насправді – інших.

Стиль „Думи про Маледикта Плосколоба” позначений активним звертанням І. Франка до виражальних форм народної думи. Перелік учасників ради на початку твору є еквіструктурним із експозицією „Думи про Самійла Кішку”, де перераховуються старшини на галері. Серед засобів типізації героїв слід виокремити розгорнутий епітет, повторюваний при згадці імені: *„отець Халява, котрому вічна в Рутенії слава”, „славний бесідник Тихович Мовчальський”*. Увиразнюючи слухове враження від шуму на зборах, автор вдається до паралелізму: *„Тут не хвиля загула, не лози зашуміли – / Всі рутенці, що досі стовпіли-німіли, / Почали „Добре, добре!” гукати…”* [13, 233]. У творі наявні два синонімічні повтори,

[3] Пор. у „Думі про Олексія Поповича пирятинського”: герой зізнається у страшних власних гріхах, але згоден пожертвувати життям (у різних версіях – пальцем, кров’ю), аби врятувати товаришів.

утворені за принципами народного ліро-епосу: *„стовпіли-німіли”, мліли-стовпіли”*. Поет активно використовує застарілу лексику, церковнослов’янізми, причому ефект від звертання до відповідного шару лексики прямо протилежний щодо аналогічного процесу в фольклорній думі:

„Господинове, скажу вам сміло,
Було б се дійсно богоугодне діло,
Тих бунтівників не-„Другів” ізбієніє.
Але кому ж знов миле носа толкновєніє?
Не зле було б також злого духа з них нагнати,
Але кому ж за те хочеться по пиці брати?
А щодо істребленія врагов,
То скажу просто – шкода грішних зубов!” [13, 236].

Як видно із наведеної мовленнєвої партії Маледикта Плосколоба, яскрава індивідуалізація персонажа та сатиричний ефект досягається сполученням піднесеної лексики, яка імітує галицьке язичіє, та низької лексики (*„по пиці брати”*) і боягузького змісту промови. Цитований уривок, як і вся дума, за специфікою відносин стилю та світообразу типологічно подібний до пародійних дум, де наявні ідентичні невідповідності, що реалізують категорію комічного. Однак, якщо в народній думі комічний побутовий сюжет виписується впізнаваними загальними місцями з поетики героїчного епосу (*„…вареники-невільники в сметані потопають, / А я на них велике милосердя маю / В бездонний глечик скидаю”* [цит. за: 3, 349]), то І. Франкові йшлося про принципово новий – сатиричний – рівень несумісності його героїв не тільки із стилем думи, але і про їх вражаючу невідповідність традиційному світообразові, свого роду „антигероїчність”.

Творячи „Думу про Маледикта Плосколоба”, І. Франко активно зіштовхує високий стиль та піднесено-героїчний світообраз народного жанру з дійсністю псевдо-героїв галицької інтелігенції другої половини XIX ст., завдяки чому досягається

комічний ефект у досить широкому діапазоні виявів, від гумору на суто мовленнєвому рівні (дотепні винаходи на кшталт *„носа толкновєніє”*) до гострого сатиричного викриття окремих реальних осіб. Очевидно, що під час написання твору І. Франко активно використовував досвід народних пародійних та гумористичних дум, однак суттєво розвинув наявну в них систему засобів комічного.

Незакінчена „Славна бесіда Наума Безумовича о потребі всерутенського трінгельду” також має думову форму й ознаки стилізації. Починається твір розгорнутим заперечним паралелізмом із несподіваною комічною авторською реплікою:

На Чорному морі, на білому камені
Рутенський орел крилатий тріпоче
А господь знає, чого він хоче.
Ой то не рутенський орел крилами тріпоче-махає,
То славний Наум Безумович голосу жадає
І славну бесіду говорити гадає [13, 416-417].

Традиційне формульне визначення місця є підкреслено недоречним у контексті розвитку твору (надалі події відбуваються в *„одній хаті”* на зборах); комічний ефект цієї патетичної невідповідності підсилений зневажливим *„А господь знає…”*.

У ретроспективній формі ми дізнаємося про причину виступу Наума Безумовича: в одній хаті зібралися *„штудерники, попросту звані живодерники”*; в алегоричній формі розповідач передає зміст їхньої наради: *„Як би їм велику штуку вдати, / З голої липи лико драти”* [13, 417]. Алегорія розкривається у промовах радців, з’ясовується, що для панів постало завдання збільшити визиски селянина (*„хлопа”*). Розповідач саркастично оголошує цю мету надзавданням для еліти, а неможливість її реалізації – державною трагедією: *„…в тій хвилі важкої потері, / Коли вже отечество не може ні в кут, ні в двері…”* [Там само]. Учасники ради знеособлені автором, вони залишаються

невиразною різноголосою масою, яку об'єднують здирницькі інтереси: *„Ех, коб то хлоп мав чотири шкіри, / То для нас було би клопоту мало…”* [Там само].

Твір обривається на самому початку промови Наума Безумовича, коли він збирається запропонувати вихід зі „скрути”. Вочевидь, „Славна бесіда…” тісно пов'язана тематично з „Думою про Наума Безумовича”, яку буде розглянуто нижче.

Стиль „Славної бесіди…” позначений діалогом індивідуального стилю І. Франка-сатирика зі стилем фольклорної думи. Окрім уже цитованого ініціального паралелізму, помічаємо в тексті синонімічні повтори (*„тріпоче-махає”, „радили-гадали”*) як одну із суттєвих ознак народного ліро-епосу. Епічно розгорнутими та деталізованими є нарада та опис приготувань Наума Безумовича до виголошення промови.

Функціональний зв'язок стилю твору із світообразом подібний до зв'язку в „Думі про Маледикта Плосколоба”. Спостерігається та ж сама невідповідність високого стилю та ницих, злочинних прагнень персонажів.

Поза стилізаційними спробами виявляється інший сатиричний твір І. Франка, присвячений осміянню галицької суспільно-громадської дійсності – поема „Дума про Наума Безумовича”. У заспіві І. Франко актуалізує алюзії „Слова про Ігорів похід” для звернення до славного минулого свого краю (*„Ой були віки Трояна, / Славні, кажуть, і багаті…”* [13, 239]), фальсифікованої думи „Похід на поляків” (*„Була, кажуть, честь і слава, / Військова козацька справа, / Що по світі гомоніла, / Гомоніла та й пропала”* [13, 240]). Водночас розповідач наголошує на ігноруванні сучасністю досвіду історії і закладає основу для сатиричного викриття, визначаючи „нових героїв” в одному образному ряді з персонажами героїчних пісень минулого. Своєрідна експозиція розпочинається думовим вигуком „гей”; автор розвінчує депутатів, які обдирають власний народ, вдаючись до пародіювання біблійної тези про бідність як

запоруку прилучення до Царства Божого (пор.: *„Блаженні убогі, – Царство Боже-бо ваше”* (Луки 7:20); *„Горе ж вам, багатіям, бо втіху свою ви вже маєте”* (Луки 7:25)). Сатиричне викриття загострюється несподіваним узалежненням шляху до царства Божого від надмірних податків: *„О, тоді аж увійдемо, / Наче Лазар із барлога / З того падолу податків / І додатків в царство Бога”* [13, 240].

З-поміж засобів типізації образу міністра-мілітариста помічаємо інтерпретацію афористичного вислову „Тільки Бог святий знав, що він думав, гадав, замышляв” (фальсифікат „Битва Чигиринська”), яка сполучається із нанизуванням дієслівної рими: *„Пан міністер вже не дбає, / Що гадає – господь знає, / Але райхсрат знать не знає”* [Там само]. Нарочите опрощення звучання, як і самий контекст думової алюзії у поемі (хабар рутенським депутатам), створює додаткові сатиричні наголоси, розгортаючи удаваний героїзм Безумовича та українських делегатів.

Промова „посла Безумовича” в райхсраті, яка становить композиційний центр поеми, містить низку як згорнутих, так і експлікованих ситуацій мовленнєвого самовикриття хабарника: удаваний панавстрійський патріотизм насправді виявляється прагненням „трінгельду”, а реальні муки народу, зображення яких у творі руйнує цілісну викривально-сатиричну картину, – банальним набиванням ціни. Виступ нібито від імені народу насправді викриває інтереси лише еліти, яка потрапила в парламент: „Хід думок і розмірковувань Наума Безумовича викриває лицемірство, безпринципність та продажність того прошарку галицької спільноти, яка репрезентувала народ у вищих інстанціях” [2, 77].

І. Франко розширює тематичний діапазон думи, розбудовуючи на основі світообразних та стилістичних протиріч ліро-епічного твору сатиричну картину зрадливості та обмеженості галицької верхівки кінця XIX ст. Сміхова та

викривальна інтенції твору поглиблюються за рахунок невідповідності героїв сподіваному світообразу жанру (жанровому очікуванню) читача. Упізнавання жанру думи відбувається на рівні ритмічної організації твору та підкресленої імітації високого стилю, але конкретних стилістичних маркерів відносно небагато. У цілому думова поетика (окремі вислови, алюзії, образи) та світообраз (народні муки, сатирично акцентований героїзм) народної думи є значною мірою факультативними в поемах і набувають зникомого характеру в „Думі про Наума Безумовича" в силу підпорядкування їх загальному сміховому началу. Екстраполювання висновків на основі Франкових сатиричних дум є перспективним для порівняльних генологічних студій.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Бахтин М.* Проблема речевых жанров // Эстетика словесного творчества / М. Бахтин. – М. : Искусство, 1979. – С. 237-280.
2. *Грибовська Д.* Поетична сатира Івана Франка / Д. Грибовська. – Донецьк : ДонНУ, 2006. – 165 с.
3. *Грушевська К.* На бічних стежках кобзарського епосу / К. Грушевська // Вибрані праці : у 3 т. / К. Грушевська. – Т. 3. – Донецьк : Норд-Прес, 2006. – С. 337-387.
4. *Дмитренко М.* Українська фольклористика: історія, теорія, практика / М. Дмитренко. – К. : Ред. часопису „Народознавство", 2001. – 576 с.
5. *Дорошкевич Ол.* Підручник історії української літератури / Олександр Дорошкевич. – Харків : Книгоспілка, 1924. – 364 с.
6. *Зеров М.* Франко-поет / Микола Зеров // Зеров М. Твори у 2-х т. / Микола Зеров. – Т. 2. – К. : Дніпро, 1990. – С. 457-491.
7. *Корнійчук В.* Коломийський період творчості І. Франка (генезис громадянської лірики) / В. Корнійчук // Українське літературознавство. – 1989. – № 7. – С. 62-72.
8. *Марчук Г.* Новаторство Івана Франка у збагаченні жанрових форм сатиричної прози / Ганна Марчук // Галичина. – 2006-2007. – Ч. 12-

13. – Режим доступу до публікації : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nikp/2006_2007/Marchuk.pdf

9. *Мишанич С.* Один із підрозділів українських народних дум / С. Мишанич // Фольклористичні та літературознавчі праці / С. Мишанич. – Т. 1. – Донецьк : ДонНУ, 2003. – С. 189-255.

10. *Плісецький М.* Українські народні думи. Сюжети і образи / М. Плісецький. – К. : УКСП „Кобза”, 1994. – 362 с.

11. *Тихолоз Н.* Політична сатира Івана Франка крізь жанрову призму казки / Н. Тихолоз // Визвольний шлях. – 2003. – № 11. – С. 86-99.

12. *Трильовський К.* „Дума про Маледикта Плосколоба” Івана Франка. Пояснення / К. Трильовський // Свобода. – 1927. – №№ 130-136. – 7-14 червня.

13. *Франко І.* Зібрання творів : у 50 т. / І. Франко. – Т. 3. – К. : Наук. думка, 1976. – 448 с.

14. *Франко І.* Розбір думи про бурю на Чорному морі / І. Франко // Зібр. творів : у 50 т. / І. Франко. – Т. 29. – К. : Наук. думка, 1981. – С. 195-198.

15. *Франко І.* Сербські народні думи і пісні / І. Франко // Зібр. творів : у 20 т. / І. Франко. – Т. 16. – К. : Держ. вид-во худ. літ., 1955. – С. 14-22.

16. *Франко І.* Стрижок / І. Франко // Зібр. творів : у 50 т. / І. Франко. – Т. 26. – К. : Наук. думка, 1980. – С. 20-23.

17. *Халімончук А.* Суспільно-політична сатира Івана Франка [Текст] / А. Халімончук. – Львів : Львівський університет, 1955. – 91 с.

18. *Чугуй О.* Особливості використання фольклору у поезії І.Я. Франка / О. Чугуй // Українське літературознавство. – 1984. – Вип. 42. – С. 46-53.

АННОТАЦИЯ

Статья раскрывает вопросы авторских интерпретации жанра народной думы в сатирических произведениях И. Франко. Анализ мирообраза и стиля «Думы о Маледикте Плосколобе», «Славной беседы Наума Безумовича в необходимости всерутенского трингельда» и «Думы о Науме Безумовиче» свидетельствует о диалоге поэта с пародийными образцами народного лиро-эпоса. Замечено, что сатирическое направление произведений преодолевает генологические пределы думы и выводит упомянутые произведения извне стилизационных тенденций

Ключевые слова: дума, И. Франко, пародия, сатира, мирообраз, стиль.

SUMMARY

The article reveals the issues of the author's interpreting of the genre of folk duma in satires by I. Franko. Analysis of world's picture and style in „Duma about Maledict Ploskolob", „ Naum Bezumovich's glorious conversation on the need of panrutenian tringeld" and „Duma about Naum Bezumovich" indicates poet's dialogue with parody samples of folk lyric-epic. Satirical direction of the works overcomes the genological limits of duma and outputs it of stylization trends.

Key words: duma, Ivan Franko, parody, satire, world's picture, style.

УДК 808.3

Наталія ШКЛЯЄВА
к. філол. наук, доцент,
Луцький національний технічний університет

ГІДРОНІМІЧНА ТЕМАТИКА В НАРОДНИХ ЛЕГЕНДАХ ТА ПЕРЕКАЗАХ ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ

У статті простежуються мотиви походження назв озер у народних топонімічних переказах Західного Полісся. Домінуючими є міфологічні, героїчні та апокрифічні легенди з гідронімічними, а також перекази з лімнонімічними мотивами.

Ключові слова: лімнонімічний мотив, легенда, переказ, Західне Полісся, озера.

Лімнонімічними прийнято називати мотиви, об'єднані довкола образу озера. Західне Полісся на озера дуже багате, причому найбільша їх кількість у Ратнівському (32), Турійському (31), Шацькому (30) та Ковельському (27) районах. У поєднанні з лісами, луками, болотами вони створюють специфіку ландшафту